

УДК 711.2:711.4.01

С.А.Дюжев,

Інститут архітектурного менеджменту, м.Київ

ІСТОРИЧНА ЗАБУДОВА МІСТА ЧИ ІСТОРИЧНИЙ МІСЬКИЙ ЛАНДШАФТ (місто-ландшафт і технологічні аспекти його містобудівного планування)

Анотація: розглянуто уявлення щодо історичного міського ландшафту як об'єкту містобудівного планування і відповідні пропозиції стосовно технологічних засад та змісту планувальних процедур у контексті дії культурно-історичного механізму здійснення міста.

Ключові слова: міський ландшафт, містобудівне планування, технологія гармонічних трансформацій.

Цивілізаційний хід становлення та трансформації ареалів розселення (поселень, міст, метрополій) завжди відображається у категоріях минулого, теперішнього, майбутнього й тому можна говорити про ландшафтний феномен розселення (природно-техно-соціумальна консолідація ландшафтного цілого) та його історичний природний комплекс, історичний технічний комплекс (штучна забудова), історичне покоління мешканців (генерації соціума) у динамічних межах генетично визначеного емерджентного (рекурсивно відтворюваного роботою механізму експлікації культурних форм) процесо-середовищного ареалу дійсності розселення. Ще у теоретичних уявленнях Дж.Г.Міда на початку ХХ століття робота механізму втілення форм речей як емерджентної події (виникнення та наступного перепристосування, набуття нових якостей) могла бути простежена у змісті одного із його центральних тезисів: за нашим світом, даним нам у досвіді (наявний світ як данність) реально існує "світ поза нас", що незмінно проявляє себе у досвіді як супротив дії (але знаходиться за межами знання) [1, с.251].

Невідмінне минуле і зміна, що відбувається, виявляються у розширюванні тієї необхідності, з якої те, що тільки здійснилося, обумовлює те, що постане у майбутньому. Минуле речі "дано" у її поточному теперішньому [1, с.56, 58, 60]. Теперішнє співвідноситься з емерджентною подією – тобто з явищем, яке своєю зміною, безперервним ходом та зникненням додає до пізніших переходів зміст, яким вони інакше не були б наділені. Теперішнє своєю унікальністю створює минуле і майбутнє [1, с.65].

Як справедливо відмічав Ж.П.Сартр, спорядження міст безпосередньо обумовлює конкретні відношення між їхніми мешканцями, коли сусідство визначеного типу припускає вкорінюваність кожного у міське минуле,

конкретний зв'язок людей з руйновищем, яким усі користуються, певну організацію простору (в меншому ступені залежної від роду праці та класової приналежності). Вивчення такого "соціального полю" дозволяє вивести типічні міські традиції із звичайної детермінації виробничими відносинами [2, с.101,102].

Міста та поселення як процесо-середовищний ареал (ландшафтний ареал) розселення завжди мають гетерогенний (природно-техно-соціумальний) характер з моменту їх зародження, коли кожний із трьох макрокомпонентів еволюційно поданий (як експлікація епіформ) базовими процесами розселення: формування (просторові ресурси втілення), функціонування (часові ресурси втілення), розвитку (субстанційні ресурси втілення), відтворення (мовні ресурси втілення).

Цей тезис може бути проілюстровано такими загальновідомими історичними фактами становлення як Києва, так й Москви та інших значних міст: місто виникло як центр цілої родоплемінної спільноти, із "згустків" родових поселень, на великому завороті головної у тутешній місцевості ріки, на крутому березі, широко відкритім заплавному далям, заявляючи про свою домінуючу роль; дрібність забудови обумовлювалася не тільки важкими умовами пересіченої місцевості, а також традиційним укладом життя [3, с.7, 9]. Тому слушною є думка стосовно того, що міський ландшафт, подібно до гіпсового зліпку, фіксує стійкі типи динамічної поведінки людей, а складні знакові нашарування історичного середовища достаються у спадок як підручник, який допомагає освоїти культурні норми й традиції міста, об'єднати людей, роз'єднаних часом [4, с.514].

Зародження поселень як осередків (фокусів) "прикріплення" експлікаційних актів втілення іменованих топоформ розселення має розривний характер (спосіб цезур) імплантації культурних інновацій у ландшафтний континуум планети як і саме етапне з'явлення людини у визначеному експлікаційно-еволюційному циклі становлення і існування ноосфери (універсуму розселення).

Для досягнення адекватних (допустимих, оптимальних) параметрів рівня ефективності базових процесів життєдіяльності і якості (вибіркової комфортності) середовища життєдіяльності в усіх частинах (різноманітних мікро- і макрофрагментах поселень й не тільки історичних центрів) цілого ландшафтного ареалу розселення потрібен всебічний культурологічний аналіз історії і логіки (морфогенезу як номогенезу та аристокенезу) походження та еволюції поселень з урахуванням перш за все числа і повномірності емерджентно реалізуємих коротких, середніх, довгих і зверхдовгих циклів відтворення (динаміки топоформного втілення кожного поселення) – складових

тригер-схеми ("робочих органів") логос-системного механізму передачі (традиції) і розкриття (новації) сутності іменованого ареалу розселення, характеру його ейдос-феноменологічного здійснення [5].

Історичні моменти (з їхніми детермінаціями і флуктаціями) зміни циклів (й відповідних циклоритмів, циклоперіодів, циклофазисів, циклоепітаксії) мають бути забезпечені осмисленими регулюючими імпульсами коригуючого планувального (та подальшого фізичного перетворюючого) містобудівного діяння засобами трансформаційних технологій у рамках цілісної задачі стратегічного планувального управління містом – історичним міським ландшафтом.

Принципова схема розробки містобудівного планувального рішення (як етапної роботи сфери планувального управління), його методичного оснащення та критичного аудиту досягнутих планувальних результатів передбачає наступний генеральний циклоконтур дій (рисунок 1). Послідовність технологічних етапів розгортання змісту I феноменологічної стадії генерального циклоконтур розробки планувальних рішень містобудівних об'єктів наведено на рисунку 2. Подальша реалізація завдань та застосування ансамблю вихідних даних цієї стадії (використання її інформаційно-параметричної бази у складі "включеного" 8 етапу до блоку стадій щодо прийняття та здійснення містобудівних рішень) передбачає вибір конфігурації планувальних (транс)формаційних стратегій містобудівного планування складних феноменів розселення (процесо-середовищного ландшафтного авто поетичного цілого).

Прикладом свідомо спрощеного підходу до міста як штучного (архітектурного) середовища, коли у фокусі уваги тільки матеріально-функціональні характеристики та існуючий стан забудови (та ще на базі одномірних уявлень стосовно землекористування – межі земель різного призначення нібито згідно із земельним кодексом не можуть перетинатися чи поєднуватися) є вкрай некваліфіковані (якщо не корупційні) "містобудівні умови та обмеження" та кадастрові "містобудівні регламенти", що були надані Департаментом містобудування та архітектури для легалізації протиправної нової забудови на земельній ділянці у пров. Десятинному 3-5 в м. Києві. Ця ділянка трактувалася тільки як складова території житлової середньо поверхової забудови і при цьому було проігноровано її розташування у межах земель історико-культурного призначення (територія Державного історико-архітектурного заповідника "Стародавній Київ", історичної місцевості "Старокиївська гора", архітектурного заповідника "Місто Володимира"), що й було використано судами для обґрунтування "законності" первісно незаконного будівництва за цією адресою.

Рис.1 Генеральний циклоконтур розробки планувального рішення (1–6), методичного оснащення (7–10) та планувального аудиту (11,12) – логіко-семантичний каркас стратегій розробки та прийняття містобудівних планувальних рішень стосовно гармонічних (транс)формацій ареалів розселення (поселень)

Рис.2 Змістовні етапи феноменологічної стадії розробки планувальних рішень поселень (стадія I рисунку 1)

Такі спроби щодо штучних видозмін середовищ них маркерів (субстрату) програм розвитку (використання спонтанних мутацій за В.-Е.Льонгіном) можуть спонукати деградацію міського ландшафту, хоча й не зламають його генетичні особливості, автопоетичну (за Ф.Варелою) роботу механізму відтворення (коли зберігається і своєчасно активізується історична топоформна пам'ять ландшафту). Історичні фрагменти міського ландшафту це реальні зразки (актуальна пам'ять) ефективних рішень завдань здійснення форм розселення. Тому цікавими є думки В.Заплатнікова і Л.Меркулової стосовно того, що місто є концентрацією різних смислів, які з часом накопичуються та нашаровуються, як інформація і енергія, засвоєні та акумульовані людьми протягом багатьох століть (див."Архідея", листопад 2008 р., с.159). Ефективні зміни стану міста-ландшафту можливі лише у межах діапазонів шкал і мір гармонічних трансформацій конкретних гетерогенних ареалів розселення та їхніх цілісних фрагментів.

Метафоричним критерієм наближення процесо-середовищних характеристик міста до стану гармонійності може стати (як інтенція трансформацій) поняття "кокетерія" (варшавська "кокетерія" за О.Кужельним, див. "День" від 22 березня 2011 р.). Це – привабливість буття авансом, принадність завтрашнього дня, симпатія сьогоднішнього дня. Планувальна параметризація такого критерію передбачає моделювання (трансдукцію) діапазонів (шкал і мір) смислосначень атрибутів форм-логосів, що визначають суперпозицію цілісного втілення (майбутню реальність композиційного "самозбирання" міста). Послідовність, спадковість та мінливість становлення і трансформації міського ландшафту перебуває під владою креативних і рекурсивних законів засад (трансцендентних Руху і Форм) дійсності розселення як стійких трансформаційних (автопоетичних) зв'язків структурної, генетичної, організаційної і композиційної складових (агрегатів) логос-системного механізму втілення культурних форм ландшафтного цілого.

Місто-ландшафт як культурно-історична (містобудівна) спадщина несе у собі (й матеріалізує) смисли-направлення (фігури) прообразу будови, смисли-напруження (імпульси) потенціалу функціонування, смисли-коди (алгоритми) програми становлення властивостей, смисли-розмірності (відмінності) гармонічних змін у ході експлікації його культурної форми (логосу) і демонструє автопоетичну стійку роботу системного механізму втілення (єдність та безперервність спадкоємності історії розселення). Така прив'язка соціуму, людини до своєї землі (як умова гармонійного існування) й передбачає відповідні вимоги до регулятивно-перетворюючих технологій наступних гармонічних трансформацій. Гармонізація розселення (як містобудівна планувальна теорія і практика) – культурна логос-системна стратегія і

технологія, що базується на основі композиційних вірних інструкцій і правильних інструментів щодо відтворення (модернізації і реконструкції) процесо-середовищних дестинацій (міст-ландшафтів) й потребує подальшого фундаментального дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мид Дж.Г. Философия настоящего / Дж.Г.Мид [под ред. А.И.Мерфи; вступ. слово Дж.Дьюи; пер. с англ. В.Г.Николаева, В.Я.Кузьминова]. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 272 с. – (Социальная теория).
2. Сартр Ж.П. Проблема метода / Ж.П.Сартр [Пер. с фр. В.П.Гайдамаки]. – М.: Издат. группа "Прогресс", 1994. – 237с.
3. Бондаренко И.А. Формирование градостроительной структуры средневековой Москвы / И.А.Бондаренко // Архитектурно-градостроительное развитие Москвы (Архитектурное наследство, № 42). – М.: НИИТАГ, 1997. – С.7–25.
4. Беломесяцев А. Погляд теоретика архітектури / А.Беломесяцев // Забудова Києва доби класичного капіталізму [За заг. ред. М.Б.Кальницького, Н.М.Кондель-Пермінової]. – К.: Сидоренко В.Б. – 2012. – С.513–514.
5. Дюжев С.А. Логос-системні та ейдос-феноменологічні основи планувальних рішень (риторична граматики суперпозиції містобудівного ландшафтного цілого) / С.А.Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2015. – Вип. 55. – С.149–169.

Аннотация

Рассмотрены представления об историческом городском ландшафте как объекте градостроительного планирования и соответствующие предложения технологических основ и содержания планировочных процедур в контексте действия культурно-исторического механизма осуществления города.

Ключевые слова: городской ландшафт, градостроительное планирование, технология гармоничных трансформаций.

Abstract

The notions of historical urban landscape as an object for city planning and the appropriate proffers of technological bases and the planning procedures content in the context of action of cultural-historical mechanism of city accomplishment were examined.

Key words: urban landscape, city planning, technology of harmonic transformation.